

ẢNH HƯỞNG CỦA CÁC PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC LỊCH SỬ TRUYỀN THỐNG VÀ HIỆN ĐẠI ĐỐI VỚI NHẬN THỨC CỦA SINH VIÊN VỀ QUÁ KHỨ

Ngô Thu Trà

Khoa tiếng Đức, Trường Đại học Hà Nội

Email: ngothutra.vn@gmail.com

Lê Huy Quyền

Khoa Truyền thông số, Trường Đại học Gia Định

Email: quyenlh@giadinh.edu.vn

Tóm tắt: Bài báo tập trung phân tích ảnh hưởng của các phương pháp dạy học lịch sử truyền thống và hiện đại đến nhận thức của sinh viên về quá khứ trong bối cảnh giáo dục đại học hiện nay. Thông qua phương pháp nghiên cứu định tính, chủ yếu dựa trên phân tích và tổng hợp tài liệu thứ cấp, bài viết làm rõ đặc điểm của hai nhóm phương pháp giảng dạy lịch sử, khái niệm và biểu hiện của nhận thức lịch sử ở sinh viên, từ đó so sánh mức độ tác động của mỗi phương pháp đến khả năng ghi nhớ, tư duy phân biện và năng lực liên hệ thực tiễn lịch sử. Trên cơ sở kết quả nghiên cứu, bài viết đề xuất mô hình tích hợp phương pháp dạy học nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục lịch sử, góp phần phát triển toàn diện nhận thức lịch sử cho sinh viên trong bối cảnh đổi mới giáo dục đại học.

Từ khóa: Phương pháp dạy học lịch sử; Truyền thống; Hiện đại; Nhận thức lịch sử; Sinh viên.

THE IMPACT OF TRADITIONAL AND MODERN HISTORY TEACHING METHODS ON STUDENTS' PERCEPTION OF THE PAST

Ngo Thu Tra

Faculty of German Studies, Hanoi University

Email: ngothutra.vn@gmail.com

Le Huy Quyen

Faculty of Digital Communication, Gia Dinh University

Email: quyenlh@giadinh.edu.vn

Abstract: This article explores the impact of traditional and modern history teaching methods on university students' historical awareness in the current context of higher education. Using a qualitative research approach, primarily through the analysis and synthesis of secondary documents, the study examines the characteristics of both teaching approaches, the concept and indicators of students' historical awareness, and compares how each method influences students' ability to recall, analyze and apply historical knowledge. Based on the findings, the paper proposes an integrated teaching model aimed at enhancing students' comprehensive understanding of the past, contributing to the development of historical thinking and civic responsibility among university learners.

Keywords: History teaching methods; Traditional; Modern; Historical awareness; Students.

Nhận bài: 18/03/2025

Phản biện: 12/04/2025

Duyệt đăng: 17/04/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong tiến trình đổi mới giáo dục đại học, việc nâng cao hiệu quả dạy học lịch sử ngày càng trở thành một yêu cầu cấp thiết nhằm phát triển tư duy phân biện, bản lĩnh công dân và ý thức lịch sử cho sinh viên. Lịch sử không chỉ đơn thuần là một tập hợp các dữ kiện quá khứ, mà là nền tảng để con người hiểu hiện tại và định hướng tương lai. Theo Wineburg (2001), việc học lịch sử cần vượt khỏi khuôn khổ ghi nhớ sự kiện, để hướng đến năng lực tư duy lịch sử, một kỹ năng then chốt giúp sinh viên hình thành cái nhìn đa chiều và có trách nhiệm với xã hội.

Tuy nhiên, trong thực tiễn giảng dạy ở nhiều trường đại học Việt Nam hiện nay, phương pháp truyền thống vẫn chiếm ưu thế, chủ yếu dựa trên

thuyết trình và ghi chép thụ động. Điều này phần nào hạn chế sự phát triển năng lực nhận thức lịch sử ở sinh viên, khiến quá khứ trở nên xa cách, khô khan và thiếu chiều sâu. Trong khi đó, các phương pháp dạy học hiện đại như học theo dự án, dạy học tích hợp công nghệ, trải nghiệm thực tế đã được chứng minh là có hiệu quả trong việc kích thích sự hứng thú, tư duy phân tích và liên hệ thực tiễn của người học (Lee & Ashby, 2000).

Xuất phát từ thực trạng đó, bài viết tập trung nghiên cứu ảnh hưởng của hai nhóm phương pháp dạy học truyền thống và hiện đại đến nhận thức của sinh viên về quá khứ. Trong đó, “nhận thức về quá khứ” được hiểu là khả năng hiểu, phân tích, đánh giá và liên hệ các sự kiện lịch sử trong

mối quan hệ với hiện tại và tương lai. Nghiên cứu hướng đến việc làm rõ: (1) Mỗi phương pháp tác động như thế nào đến các khía cạnh nhận thức lịch sử của sinh viên; và (2) Làm sao để kết hợp hiệu quả hai phương pháp nhằm nâng cao chất lượng giáo dục lịch sử bậc đại học.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng phương pháp nghiên cứu định tính, chủ yếu thông qua thu thập và phân tích tài liệu thứ cấp như sách, bài báo khoa học và các công trình nghiên cứu liên quan trong và ngoài nước. Phương pháp so sánh được vận dụng để đối chiếu giữa hai nhóm phương pháp dạy học truyền thống và hiện đại nhằm đánh giá mức độ tác động của từng phương pháp đến các khía cạnh nhận thức lịch sử của sinh viên. Dữ liệu được phân tích theo hướng tổng hợp, suy luận để rút ra nhận định mang tính lý luận và gợi ý thực tiễn.

2.2. Nội dung nghiên cứu

2.2.1. Tổng quan về các phương pháp dạy học lịch sử

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục đại học, việc áp dụng các phương pháp dạy học lịch sử hiện đại đóng vai trò quan trọng trong việc nâng cao chất lượng giảng dạy và nhận thức của sinh viên về quá khứ. Các phương pháp này không chỉ giúp sinh viên tiếp cận kiến thức một cách chủ động, mà còn phát triển tư duy phản biện và khả năng liên hệ giữa quá khứ và hiện tại. Theo Wineburg (2001), việc học lịch sử cần vượt ra ngoài việc ghi nhớ sự kiện, và hướng đến phát triển kỹ năng tư duy lịch sử, một kỹ năng quan trọng để sinh viên có thể hiểu và đánh giá các sự kiện trong lịch sử. Điều này đồng nghĩa với việc học lịch sử không chỉ là tiếp thu thông tin, mà còn là một quá trình tìm kiếm, phân tích và phản biện các nguồn thông tin lịch sử.

Phương pháp truyền thống trong dạy học lịch sử chủ yếu bao gồm thuyết trình và ghi chép. Giáo viên truyền đạt kiến thức một chiều, trong khi sinh viên chủ yếu tiếp nhận thông tin mà không có sự tương tác sâu sắc. Mặc dù phương pháp này giúp hệ thống hóa kiến thức, nhưng thiếu sự kích thích tư duy và khả năng phân tích của sinh viên. Lee và Ashby (2000) chỉ ra rằng phương pháp dạy học truyền thống, mặc dù hiệu quả trong việc cung

cấp thông tin, nhưng không đủ sức phát triển các kỹ năng phân tích và phản biện cho sinh viên. Trong khi đó, các phương pháp hiện đại đã được nghiên cứu và áp dụng rộng rãi nhằm nâng cao chất lượng dạy học, khắc phục những hạn chế này.

Để khắc phục những hạn chế của phương pháp truyền thống, nhiều phương pháp dạy học hiện đại đã được áp dụng, bao gồm phương pháp hỏi – đáp, sử dụng sơ đồ tư duy, và ứng dụng công nghệ thông tin. Phương pháp hỏi – đáp tạo cơ hội cho sinh viên chủ động tìm kiếm thông tin và trao đổi kiến thức, giúp nâng cao khả năng tư duy và phản biện. Theo Vygotsky (1978), phương pháp này giúp sinh viên phát triển tư duy độc lập thông qua việc giải quyết vấn đề và tương tác với người khác. Sử dụng sơ đồ tư duy giúp sinh viên tổng hợp và hệ thống hóa kiến thức một cách trực quan, dễ hiểu. Buzan (2006) đã chỉ ra rằng sơ đồ tư duy không chỉ giúp ghi nhớ mà còn phát triển khả năng tư duy sáng tạo và tổ chức thông tin. Bên cạnh đó, việc ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học lịch sử, như sử dụng phần mềm mô phỏng, video, và các nền tảng học trực tuyến, giúp làm phong phú thêm nội dung bài học và tăng cường sự tương tác của sinh viên. Herrington và Kervin (2007) khẳng định rằng công nghệ giúp sinh viên tiếp cận kiến thức theo cách sinh động, đồng thời phát triển kỹ năng giải quyết vấn đề.

Việc kết hợp linh hoạt giữa phương pháp truyền thống và hiện đại là cần thiết để tận dụng ưu điểm của cả hai. Giáo viên có thể sử dụng phương pháp truyền thống để cung cấp kiến thức nền tảng, sau đó áp dụng các phương pháp hiện đại để phát triển kỹ năng tư duy và khả năng ứng dụng kiến thức của sinh viên. Sung (2011) đã khẳng định rằng sự kết hợp này giúp sinh viên không chỉ tiếp thu kiến thức cơ bản mà còn phát triển khả năng phân tích và giải quyết vấn đề một cách sáng tạo. Mô hình kết hợp này sẽ giúp sinh viên không chỉ học lịch sử một cách thụ động mà còn tích cực tham gia vào quá trình học tập, phát triển các kỹ năng tư duy phản biện và khả năng áp dụng kiến thức vào thực tế.

2.2.2. Khái niệm và biểu hiện của nhận thức của sinh viên về quá khứ

Nhận thức lịch sử của sinh viên không chỉ đơn thuần là việc ghi nhớ các sự kiện, mốc thời

gian hay nhân vật lịch sử, mà còn bao gồm khả năng hiểu và đánh giá các sự kiện trong bối cảnh rộng lớn hơn, nhận thức được tầm quan trọng và ý nghĩa của quá khứ đối với hiện tại và tương lai. Theo nghiên cứu của Syahputra và cộng sự (2020), nhận thức lịch sử là trạng thái tâm lý thể hiện sự trân trọng ý nghĩa và bản chất của lịch sử dân tộc trong quá khứ, hiện tại và tương lai. Điều này cho thấy nhận thức lịch sử không chỉ là việc tiếp thu thông tin, mà còn là quá trình hình thành sự hiểu biết sâu sắc và có trách nhiệm đối với di sản văn hóa và lịch sử của dân tộc. Việc hình thành nhận thức lịch sử còn giúp sinh viên phát triển kỹ năng phân tích và tư duy phản biện, đồng thời hiểu rõ hơn về quá khứ trong mối quan hệ với hiện tại và tương lai.

Biểu hiện của nhận thức lịch sử ở sinh viên có thể được quan sát qua nhiều khía cạnh. Một trong số đó là khả năng phân tích và đánh giá các sự kiện lịch sử từ nhiều góc độ khác nhau, nhận thức được tính đa chiều và sự phức tạp của quá khứ. Sinh viên có nhận thức lịch sử tốt không chỉ hiểu các sự kiện lịch sử, mà còn có khả năng nhìn nhận chúng trong bối cảnh xã hội, chính trị và văn hóa, từ đó phát triển khả năng tư duy phản biện. Các nghiên cứu gần đây chỉ ra rằng sinh viên có khả năng nhìn nhận và đánh giá sự kiện lịch sử thông qua các nguồn tài liệu khác nhau, đồng thời đối chiếu và phản biện các quan điểm lịch sử từ các góc độ khác nhau (Sung, 2020). Nhận thức này giúp sinh viên xây dựng cái nhìn sâu sắc và đa chiều về quá khứ, không chỉ là những sự kiện một chiều mà còn là những vấn đề gây tranh cãi, đòi hỏi phải có sự thấu hiểu và đánh giá kỹ lưỡng.

Ngoài ra, sinh viên có nhận thức lịch sử tốt cũng thường xuyên liên hệ kiến thức lịch sử với các vấn đề đương đại, từ đó phát triển tư duy phản biện và khả năng giải quyết vấn đề trong bối cảnh hiện tại. Nhận thức lịch sử này còn thể hiện qua việc sinh viên áp dụng kiến thức lịch sử vào việc phân tích các sự kiện và vấn đề xã hội hiện tại. Wineburg (2001) nhấn mạnh rằng việc học lịch sử không chỉ là tiếp thu thông tin, mà còn là một quá trình tìm kiếm, phân tích và phản biện các nguồn thông tin lịch sử. Theo Banks (2008), việc liên hệ quá khứ với hiện tại không chỉ giúp sinh viên hiểu rõ hơn về lịch sử mà còn phát triển được năng lực

công dân, sự nhận thức về trách nhiệm và ý thức xã hội.

Như vậy, nhận thức lịch sử của sinh viên là một quá trình phát triển lâu dài, bao gồm việc không chỉ ghi nhớ mà còn hiểu, phân tích và đánh giá các sự kiện lịch sử trong mối quan hệ với xã hội hiện tại. Sự phát triển này không chỉ giúp sinh viên có cái nhìn chính xác về quá khứ mà còn hình thành những phẩm chất và kỹ năng cần thiết trong việc trở thành công dân có trách nhiệm và tư duy phản biện.

2.3. So sánh tác động của phương pháp truyền thống và hiện đại đến nhận thức lịch sử của sinh viên

Thứ nhất, tác động đến khả năng ghi nhớ và tiếp thu thông tin. Phương pháp truyền thống, chủ yếu dựa vào thuyết trình và ghi chép, giúp sinh viên tiếp nhận và hệ thống hóa kiến thức lịch sử một cách rõ ràng. Sinh viên có thể ghi nhớ các sự kiện lịch sử, ngày tháng và nhân vật một cách dễ dàng nhờ vào sự hướng dẫn chi tiết từ giảng viên. Tuy nhiên, phương pháp này lại có xu hướng tạo ra sự thụ động trong việc tiếp thu thông tin, và sinh viên thường chỉ dừng lại ở việc nhớ mà không phát triển khả năng tư duy phản biện hay khả năng phân tích sâu về các sự kiện lịch sử. Như Lee và Ashby (2000) chỉ ra, phương pháp truyền thống mặc dù hiệu quả trong việc cung cấp kiến thức nền tảng, nhưng hạn chế khả năng phát triển kỹ năng tư duy phản biện ở sinh viên.

Trong khi đó, phương pháp hiện đại, đặc biệt là các phương pháp dạy học tích hợp công nghệ và trải nghiệm thực tiễn, không chỉ giúp sinh viên ghi nhớ thông tin mà còn phát triển khả năng phân tích và tư duy sâu sắc. Việc sử dụng sơ đồ tư duy, các công cụ học tập trực tuyến hay các buổi thảo luận nhóm giúp sinh viên kết nối các mốc sự kiện với nhau, từ đó dễ dàng nhận ra mối quan hệ giữa các sự kiện lịch sử, nguyên nhân và hệ quả. Herrington và Kervin (2007) khẳng định rằng việc áp dụng công nghệ trong giảng dạy lịch sử không chỉ nâng cao khả năng ghi nhớ mà còn phát triển kỹ năng giải quyết vấn đề và tư duy phản biện.

Thứ hai, tác động đến tư duy phản biện và phân tích lịch sử. Phương pháp truyền thống hạn chế khả năng phát triển tư duy phản biện ở sinh viên.

Việc tiếp nhận kiến thức từ giảng viên mà không có nhiều cơ hội để tham gia vào các cuộc thảo luận hay tranh luận về các sự kiện lịch sử khiến sinh viên thiếu khả năng phân tích và đánh giá các sự kiện từ nhiều góc độ khác nhau. Wineburg (2001) chỉ ra rằng việc giảng dạy lịch sử theo phương pháp truyền thống dễ dẫn đến việc “nhận thức đơn giản hóa” mà thiếu đi sự nhìn nhận đa chiều, khiến sinh viên chỉ nhìn nhận lịch sử theo một cách thức tuyến tính và không phát triển được năng lực phản biện.

Ngược lại, phương pháp hiện đại, đặc biệt là thông qua các buổi thảo luận nhóm hoặc học theo dự án, khuyến khích sinh viên tự tìm tòi và phân tích các sự kiện lịch sử. Việc sử dụng các phương pháp như học qua tình huống thực tế, mô phỏng lịch sử hoặc các dự án nghiên cứu giúp sinh viên phát triển tư duy phản biện, từ đó đưa ra các nhận xét và đánh giá một cách có căn cứ về các sự kiện lịch sử. Sung (2020) khẳng định rằng các phương pháp hiện đại tạo ra môi trường học tập năng động, nơi sinh viên không chỉ tiếp thu kiến thức mà còn phát triển khả năng tư duy độc lập và phản biện.

Thứ ba, tác động đến khả năng liên hệ giữa quá khứ và hiện tại. Phương pháp truyền thống chủ yếu tập trung vào việc cung cấp kiến thức lịch sử, ít chú trọng đến việc liên hệ quá khứ với các vấn đề hiện tại. Mặc dù phương pháp này có thể giúp sinh viên hiểu biết về các sự kiện lịch sử cơ bản, nhưng không tạo ra cơ hội để sinh viên áp dụng kiến thức lịch sử vào các tình huống thực tế. Điều này dẫn đến một sự hiểu biết hạn chế về mối quan hệ giữa quá khứ và hiện tại.

Ngược lại, phương pháp hiện đại, đặc biệt khi sử dụng công nghệ và các mô phỏng lịch sử, tạo điều kiện để sinh viên liên hệ lịch sử với các vấn đề đương đại. Sinh viên không chỉ học về các sự kiện quá khứ mà còn được khuyến khích phân tích cách mà các sự kiện này ảnh hưởng đến các vấn đề hiện tại và tương lai. Banks (2008) cho rằng việc liên hệ quá khứ với hiện tại là yếu tố quan trọng giúp sinh viên phát triển nhận thức lịch sử, từ đó có thể áp dụng kiến thức lịch sử vào các vấn đề xã hội đương đại.

2.4. Đề xuất mô hình tích hợp phương pháp dạy học lịch sử nâng cao nhận thức lịch sử cho sinh viên

Thứ nhất, mô hình tích hợp kết hợp phương pháp truyền thống và công nghệ hỗ trợ. Phương pháp truyền thống vẫn giữ vai trò quan trọng trong việc cung cấp kiến thức nền tảng cho sinh viên. Tuy nhiên, để làm cho việc tiếp thu kiến thức trở nên sinh động và hiệu quả hơn, phương pháp này cần được hỗ trợ bằng công nghệ. Việc sử dụng công cụ như bảng trắng điện tử, video lịch sử, và phần mềm mô phỏng sẽ giúp sinh viên dễ dàng hình dung và hiểu rõ hơn các sự kiện lịch sử trong bối cảnh thực tế. Sự kết hợp này không chỉ giúp sinh viên ghi nhớ các sự kiện mà còn khuyến khích sự tham gia và phát triển tư duy phản biện trong quá trình học.

Thứ hai, áp dụng phương pháp học chủ động và thảo luận nhóm. Bên cạnh việc tiếp thu kiến thức từ giảng viên, sinh viên cần có cơ hội để thảo luận, phân tích và đưa ra nhận xét về các sự kiện lịch sử. Các phương pháp học chủ động như học theo dự án, phân tích tình huống, và thảo luận nhóm tạo ra môi trường học tập năng động, nơi sinh viên có thể tự tìm tòi và nghiên cứu. Phương pháp này không chỉ giúp sinh viên phát triển khả năng tư duy phản biện mà còn giúp họ nâng cao kỹ năng giải quyết vấn đề, kỹ năng giao tiếp và hợp tác trong nhóm.

Thứ ba, liên hệ giữa quá khứ và hiện tại thông qua các mô phỏng lịch sử. Một trong những yếu tố quan trọng của mô hình tích hợp này là khả năng liên hệ giữa quá khứ và hiện tại. Việc sử dụng các công cụ như mô phỏng lịch sử, thực tế ảo (VR), và học qua các tình huống thực tế giúp sinh viên hiểu rõ hơn về các sự kiện lịch sử và áp dụng kiến thức vào các vấn đề đương đại. Thông qua mô phỏng và thực hành, sinh viên có thể thấy rõ tác động của quá khứ đối với các vấn đề xã hội hiện tại, từ đó phát triển khả năng tư duy phản biện và giải quyết các vấn đề trong bối cảnh hiện nay.

Thứ tư, lợi ích của mô hình tích hợp. Mô hình tích hợp phương pháp dạy học lịch sử không chỉ giúp sinh viên tiếp thu kiến thức lịch sử một cách hiệu quả mà còn giúp họ phát triển các kỹ năng quan trọng như tư duy phản biện, giải quyết vấn đề và khả năng làm việc nhóm. Khi sinh viên có thể tự tìm tòi, phân tích và liên hệ kiến thức lịch sử với các sự kiện hiện tại, họ sẽ có cái nhìn sâu sắc và đa chiều về quá khứ. Hơn nữa, mô hình này

giúp giáo viên linh hoạt lựa chọn phương pháp dạy học phù hợp với từng đối tượng sinh viên, làm cho quá trình học trở nên thú vị và dễ tiếp cận hơn.

III. KẾT LUẬN

Bài nghiên cứu đã chỉ ra rằng phương pháp dạy học lịch sử truyền thống và hiện đại đều có tác động quan trọng đến nhận thức lịch sử của sinh viên. Mô hình tích hợp giữa hai phương pháp này không chỉ giúp sinh viên tiếp thu kiến thức lịch sử một cách hiệu quả mà còn phát triển các kỹ năng quan trọng như tư duy phản biện, khả năng giải quyết vấn đề và khả năng liên hệ giữa quá khứ và hiện tại. Việc kết hợp giữa phương pháp truyền thống cung cấp nền tảng kiến thức và phương

pháp hiện đại khuyến khích sinh viên chủ động và sáng tạo sẽ giúp nâng cao chất lượng giáo dục lịch sử trong bối cảnh hiện nay.

Để mô hình này có thể được triển khai hiệu quả, các trường đại học cần chú trọng đầu tư vào công nghệ, phát triển phương pháp giảng dạy chủ động, đồng thời tạo ra môi trường học tập năng động, nơi sinh viên có thể tham gia thảo luận, phân tích và áp dụng kiến thức lịch sử vào các vấn đề đương đại. Mô hình tích hợp này sẽ không chỉ nâng cao nhận thức lịch sử của sinh viên mà còn góp phần hình thành những công dân có trách nhiệm và có khả năng giải quyết các vấn đề xã hội hiện tại từ một cái nhìn lịch sử sâu sắc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Banks, J. A. (2008). *Teaching strategies for social studies: A focus on democratic citizenship*. Pearson.
- Buzan, T. (2006). *The Mind Map Book: Unlock your creativity, boost your memory, change your life*. BBC Active.
- Herrington, J., & Kervin, L. (2007). *Authentic learning in practice*. Australasian Journal of Educational Technology, 23(2), 137–152.
- Lee, P., & Ashby, R. (2000). *Progression in historical understanding among students ages 7–14*. In *Knowing, Teaching, and Learning History: National and International Perspectives* (pp. 199–222).
- Syahputra, M., Rahman, A., & Putra, F. (2020). *The role of historical awareness in building national identity*. Journal of Social Science Studies, 18(3), 215–223.
- Sung, Y. K. (2011). *Integrating traditional and modern teaching methods to enhance learning in higher education*. Journal of Education and Learning, 45(2), 213–227.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Wineburg, S. (2001). *Historical thinking and other unnatural acts: Charting the future of teaching the past*. Temple University Press.